

DIN NOU DESPRE FAMILIA AMAN

Dr. PAUL REZEANU

A supra familiei pictorului Theodor Aman s-au aplecat de-a lungul anilor, cu mai multă sau mai puțină insistență, Nicolae Iorga, C. S. Nicolăescu-Plopșor, Radu Bogdan ș.a. S-au lămurit astfel multe lucruri, dar parcă și mai multe au rămas nelămurite. Cercetări recente ne-au permis să descoperim date noi și în felul acesta să putem aduce unele contribuții la cunoașterea familiei pictorului.

Colaționind datele cunoscute cu cele recent descoperite am putut, deci, stabili următoarele:

I. DIMITRIE AMAN (Dimitrie Mihali, Dinu sau Dimo) s-a născut probabil în anul 1775. Era „rumân cuțovlah”, venit la noi „de 39 de ani”¹, ceea ce înseamnă că s-a stabilit în țară în 1783 sau 1784. El avea o soră căsătorită cu un grec, Kaludus sau Kaludi, și un frate Constantin Mammus, sau Mihali A. Mammus, care iscălea „Mihali Dimo” și care „se purta prin Viena și Ardeal”². Urmașii acestuia vor purta numele de Dimo.

Dimitrie locuia, prin 1784—1790, la Craiova împreună cu mama sa. Tatăl îi murise între timp. Cum îl chema nu știm. Probabil Mammus. De asemenea, nu știm ce-l determinase să vină și să se stabilească la noi³. Tot la Craiova locuiau, în anii amintiți, fratele și sora lui Dimitrie.

Pe la 1802 lui Dimitrie i se spune (de către români) Aman, de la cuvântul turcesc „aman”, ce înseamnă „iertare”⁴. De ce i s-a spus așa, nu știm.

Dimitrie Aman era negustor de unt, lână, miere și ținea vama Craiovei pentru cele cinci județe ale Olteniei. „Avea case la Craiova”, care erau „așezate lângă biserica Sfânta Troiță, a familiei

Știrbei, iar hanul cu bolțile se aflau în altă parte”⁵. Pe la 1817/1818, el era vel-serdar. La 1821, Dimitrie Aman s-a refugiat la Sibiu, de frica revoluției lui Tudor Vladimirescu. Acolo a rămas până în anul 1822. Între timp, casa din Craiova — prădată și ocupată de turci — se afla în ruină, „numai sobele stau, dar ferestrele și hiarele s-au prăpădit”⁶. Pe la 1823, Dimitrie Aman era epitrop al Bisericii Sfânta Troiță. În casa lui trăia și soacra sa Luxița (Luxandra Paris). La 1828, datorită ciumei și războiului ruso-turc, se refugiază la Cimpulung (Muscel). În februarie 1830, ciuma era stinsă la Craiova, dar el se afla tot la Cimpulung⁷. În a doua parte a anului 1831, serdarul, aflat la Craiova, era numit „inspector al măsurărilor și cumpe-nelor drepte”. A rămas în această funcție timp de un an⁸. La acea dată avea moșii (printre care amintim pe cea de la Cornățelul, în județul Olt) și vii.

Din prima căsătorie, care a avut loc probabil prin 1796, cu ZAMFIRIȚA, Dimitrie Aman a avut un fiu, Costache, (Constantin), născut la 1796 sau 1797. Acesta a murit în 1841. În a doua parte a anului 1812, soția serdarului a murit. Din acest motiv, în toamna anului 1813, fratele său Mihali Dimo îl sfătuia să se recăsătorească.

În 1817, probabil, Dimitrie Aman s-a recăsătorit cu Despina Pepica (Pipi) Paris. Cu ea, el a avut cinci copii: Iorgu, Sevastia, Alexandru, Ruxandra și Theodor. Pe la jumătatea anului 1834, serdarul a încetat din viață. În 1828, pictorul Carol Valștain îi făcuse un portret⁹.

II. COSTACHE AMAN (Constantin Dimitrie Aman s-a născut la Craiova prin 1796/1797. Pe mama sa o cheamă

Carol Wallenstein, *Portretul soțului Dimișii Aman*

Zamfirița (un portret al acesteia se afla, pe la 1904, în casa doctorului Culcer)¹⁰. Costache făcuse studii la Viena. Prin 1816 el scria tatălui său că nu e atras de medicină și că s-a înscris la Real Akademie. Vorbea șapte limbi, cînta la vioară, desena frumos¹¹. El s-a căsătorit, probabil, în anul 1818 și tot în acel an i s-a născut un băiat, care avea să meară tînăr.

Prin 1835/1836, Costache Aman s-a recăsătorit cu Marița Dălgescu (născută probabil la 1817). După cîțiva ani, el a murit (1841), lăsînd o văduvă de 24 de ani¹², cu o fată Elena, născută la 28 februarie 1837. El a avut moșie la Cepturoaia (Mehedinți) și l-a ajutat pe tatăl său, un timp, la afaceri.

III. ELENA AMAN s-a născut, așa cum am arătat, în 1837 și era fiica lui Costache și a Mariței. Ea s-a căsătorit

la 15 ani (22 februarie 1852) cu Barbu Bălcescu (1825—1884) și a avut șase copii, dintre care doar trei au trăit: Olga (1856—1938), Zoe (1858—1929) și Ana (1859—1944)¹³. Și ea a murit foarte tînără, în vîrstă de 23 de ani (a fost înmormîntată la 6 februarie 1860, în curtea bisericii Mintuleasa din Craiova¹⁴). Cele trei fete ale sale au fost culte, patriotice și celebre prin frumusețea lor. Olga s-a căsătorit cu generalul Petre Giurgutu (și a lăcuit, un timp, la Craiova în casa lui Barbu Bălcescu)¹⁵, Zoe, căsătorită cu Nicolae Mandrea, consilier și apoi președinte al Curții de Casație, fost junimist la conacul său de la Florești—Dolj a venit, la un moment dat, și Mihai Eminescu și Ana (Anny-sau Nelly, cum i se mai spunea, căsătorită, la Țirgu-Jiu, cu doctorul D. Culcer (1850—1927).

IV. DESPINA PEPICA (PIPI) PARIS, a doua soție a lui Dimitrie Aman. La

Theodor Aman, *Portretul Pepicii Aman*

ata căsătoriei avea trei frați: Dumirache, Costachi și Stamati Paris. Mama a, Luxița (Luxandra Paris), a trăit la casa ginerelei său și a murit la 1843. Reamintim prima lucrare păstrată de a Theodor Aman, o acuarelă care o eprezintă pe aceasta moartă, așezată pe catafalc)¹⁶. Soțul său, despre care nu știm nimic, era mort la data căsătoriei fiicei sale.

Despina-Pepica era grecoaică¹⁷ și s-a născut în jurul anului 1800. Ea a avut cinci copii:

1. **IORGU**, născut la 1818, s-a căsătorit cu Aneta Pcenaru. El a avut patru copii: Dimitrie, Alexandrina, Maria — căsătorită cu căpitanul Gh. Băicoianu¹⁸ — și Zoe. Dimitrie s-a căsătorit la 1883 cu Zoe, a șasea fiică a lui G. M. Butculescu. Din această căsătorie s-a născut George D. Aman, decedat la 1914, în Scoția, la Glasgow, unde era căsătorit¹⁹. El a fost ultimul descendent, pe linie bărbătească, al familiei Aman. Alexandrina, al doilea copil al lui Iorgu Aman, a fost căsătorită cu Ulysse Boldescu²⁰, fost primar al Craiovei²¹.

2. **SEVASTIA** (Sevastița), care s-a născut la 1819, s-a căsătorit cu Iancu Socolescu. Ea a avut o fată, care s-a căsătorit cu Nicolae (Nicolaus) Racoviță²², iar aceștia au avut un băiat (Jean) și o fată. (Despa-Pepita)²³.

3. **ALEXANDRU**, născut la 20 octombrie 1820, s-a căsătorit cu Aristia Aman, (fiica lui Grigore și Elena Lăceanu) decedată la Ems, în Germania, în etate de 71 de ani, la 20 august 1904²⁴. Nu au avut copii. Alexandru Aman a decedat 26 septembrie 1885²⁵.

4. **RUXANDRA** (Luța), căsătorită cu Ghiță Urdăreanu²⁶, care avea cinci copii: Pandele, Iancu, Maria, Elena²⁷ și Nicolae²⁸. Maria (născută la 1851) s-a căsătorit cu Ion N. Titulescu. Ea a fost mama lui Nicolae Titulescu.

5. **THEODOR** (Dake), pictorul, s-a născut, așa cum se cunoaște, la 20 martie 1831, la Cimpulung (Muscel). Căsătorit cu Ana Niculescu-Dorobanțu, a decedat la 19 august 1891. Nu a avut copii. Lui i se datorează celebritatea numelui familiei Aman.

Theodor Aman, *Portretul lui Alexandru Aman*

Theodor Aman

NOTE

¹ Precizare făcută în ianuarie 1923. Vezi C. S. Nicolaescu-Ploșcor, *Obitua familiai Aman*, în „Arhivele Olteniei” (Craiova), an. II, nr. 5/ianuarie-februarie 1923, p. 8-10

² N. Iorga, *Correspondența lui Dimitrie Aman, negutar din Craiova (1794-1834)*, București, 1913, p. 11

³ Conform spuselor d-nei Victoria Dimo - strănepoată a pictorului Theodor Aman -, tatăl lui Dimitrie Aman a fost medic la curtea sultanului. Murindu-l o pacientă, i-a fost frică de pedeapsă. Din acest motiv el a luat calea privilegiului.

⁴ N. Iorga, *op. cit.*, p. 111

⁵ *Ibidem*, p. 1X

⁶ *Ibidem*, p. XI-XII

⁷ *Ibidem*, p. 128

⁸ Radu Bogdan, *Theodor Aman*, București, 1955, p. 19

⁹ Aflat în prezent în patrimoniul Muzeului de Artă din Craiova.

¹⁰ Cf. „Voința Craiovei” (Craiova), an. IX, nr. 278/6 ianuarie 1904. În momentul de față portretul se află în colecția ing. N. Crăsmaru, din București. Despre portretul Zamfiruței Aman, vezi și Sarmiza Crețianu, *Portret de pictor necunoscut al soarelui Zamfira Aman*, în „Almanahul Patriarhiei Ortodoxe din Viena”, Viena, 1972, p. 189-191

¹¹ N. Iorga, *op. cit.*, p. 1X

¹² Marița Aman s-a recăsătorit, la câțiva ani după moartea lui Costache Aman, cu Costache Orăscu, proprietar. Amândoi au murit în străinătate, la opt zile unul de altul, în anul 1871. Au fost aduși și înmormintiți în aceeași zi la Craiova (Cf. Olga General Giurgutu, *Amintiri și teoane din trecut*, Editura „Scrisul românesc”, Craiova, 1935, p. 89, 104-105, 128).

¹³ Zoe Mandrea, *Icoane în trecut*, București, f.a.

¹⁴ Mormintul există și azi

¹⁵ Aflată astăzi pe Calea Unirii, nr. 71

¹⁶ Radu Bogdan, *op. cit.*, p. 10-11

¹⁷ C. S. Nicolaescu-Ploșcor, *op. cit.*, p. 10

¹⁸ Maria Aman, căsătorită cu Gh. Băicoianu „căpitan de cavalerie pe atunci, demisionat mai apoi, era un om vesel, blând, deși iute de vorbă și foarte aplecat în discuții politice, mai cu seamă era generos, entuziast, plin de iluzii”. Maria Băicoianu „a plecat la Paris pentru educația fiului său” (Olga General Giurgutu, *op. cit.*, p. 157).

¹⁹ Ion Tătaru, *Theodor Aman și Ana Aman*, în „Ramuri” (Craiova), nr. 3 (201), 15 martie 1981, p. 13

²⁰ Ulysses Boldescu „avocat talentat, deștept, dibaci, fu unul din cei mai buni și vrednici primari ai Craiovei. Politician pasionat și jucător de cărți, veghea neliniștit, grăbit, ocupat”. A murit la Paris, relativ tânăr (Olga General Giurgutu *op. cit.*, p. 156 și 159). Ulysses Boldescu este înmormintat la Craiova, în cimitirul Sineasca.

²¹ Vezi *Procesul Aman*, în „Voința Craiovei” Craiova, an. III, nr. din 13 octombrie 1898.

²² Nicolae Racoviță „omul superior al familiei. Era de neam mare, din familie din Moldova, instruit, bun muzicant (canta la pian cu mult sentiment și improviza uncori). Departe de a fi frumos, era interesant, om simpatic, o adevărată fuzie de artist”. A murit „după Ion Titulescu, la Roma” (Olga General Giurgutu, *op. cit.*, p. 153).

²³ Pepita Socolescu, căsătorită Racoviță, „studiasă la Paris, într-unul din cele mai renumite pensioane. Era deosebită, se bucura de bună memorie, foarte politică, cu mișcări lente, vorbă puțin, știa să asculte și să te faci să vorbești”. După moartea soțului său Nicolae Racoviță, împreună cu Alexandrina Boldescu, a plecat la Paris, unde „s-a așezară acolo” (Olga General Giurgutu, *op. cit.*, p. 159).

²⁴ Fusese „... o frumusețe plastică, cu zăcful grecesc, o Pallas-Athena în care nicăzind tot mai bine vorbea puțin și prin această tăcere mai adăuga la răcoala ei firească” (Olga General Giurgutu, *op. cit.*, p. 153).

²⁵ Fusese un bărbat „înalt, subțire, avea o figură fină, o frunte frumoasă, buze subțiri, ceva distins, o tinută corectă și rec, în sfârșit era un magistrat de casă” (Olga General Giurgutu, *op. cit.*, p. 153-154).

²⁶ Lăța, care „nu era frumoasă, luase un boier mai bătrîn și văduv, cu copii, pentru care fusese o bună mamă. Iancu Urdăreanu se cobora dintr-o familie veche, boierească și copiii lui pretindeau că se coboară dintr-o oarecare «Prințesă Bobolin!»” (Olga General Giurgutu, *op. cit.*, p. 154).

²⁷ Elena Urdăreanu s-a căsătorit cu Thoma Marocneanu, om „tăcut, potolit, bun și muncitor, impunca prin tăcere și aerul său serios”. A murit la bătrînețe (Olga General Giurgutu, *op. cit.*, p. 156).

²⁸ Pandeles și Iancu Urdăreanu „au murit tineri. Nicu, singurul băiat în viață al Luței, a fost colonel la București. Cînd a murit trecuse de 80 de ani” (Olga General Giurgutu, *op. cit.*, p. 159).

RÉSUMÉ

A la suite de récentes recherches l'auteur offre de nouvelles dates qui nous permettent de mieux connaître la famille du fameux peintre Théodor Aman.

L'auteur ajoute aux dates déjà connues les nouvelles dates et compose de courtes biographies

du premier Aman (Dimitrie Mihali, Dinu ou Dima), celles de ses deux femmes (Zamfiruța et Despina Pepica) et celles des descendants, y compris Théodor Aman (1831-1891) à qui on doit la célébrité du nom de la famille Aman.